

Nr 191.

Av herr **Undén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 27 föreslås åtskilliga ändringar i 8 kap. strafflagen. Flertalet av dessa ändringar avser skärpningar av straffen eller komplettering av nu upptagna brottsbeskrivningar. I en punkt har emellertid föreslagits en ändring av annan art. Från spioneribrottet har avskilts en brottstyp, i förslaget kallad olovlig underrättelseverksamhet, som utbrutits ur 14 § och behandlas i den nya 14 a §. Den där givna brottsbeskrivningen överensstämmer med det nuvarande stadgandet i 14 § andra stycket. Men en särskild, lindrigare straffskala har i den nya paragrafen upptagits. För olovlig underrättelseverksamhet är straffet fängelse eller straffarbete i högst två år, men vid synnerligen förmildrande omständigheter kan det dömas till böter.

Den sålunda föreslagna ändringen är utan tvivel en avgjord förbättring. Det är nämligen tydligt att ordalagen i den hittillsvarande 14 § omfatta brott av vitt skilda svårhetsgrader och även handlingar, vilkas kriminalisering överhuvud är diskutabel. När handlingen går ut på lämnande eller mottagande av uppgifter, som icke beröra Sverige eller svenska förhållanden utan straffas enbart av det skälet att en här bedriven underrättelseverksamhet kan skada vårt förhållande till främmande makt, befinner man sig på ett område där det är synnerligen vanskligt att draga gränsen mellan gärningar som böra kriminaliseras och sådana, vilkas bestraffande icke är ur några synpunkter påkallat.

Först genom den år 1939 genomförda lagstiftningen om ändringar i 8 kap. strafflagen har underrättelseverksamhet för främmande makts räkning, som ej berör svenska förhållanden, belagts med straff. I motiven till nämnda lag framhölls att ett land kunde vara operationsområde för utländska spioneri- och underrättelseorganisationer vilkas verksamhet icke avsåge det land där organisationen arbetade utan ett annat land. Svensk lag innehölle icke något mot dylik verksamhet riktat straffbud. Ur allmän ordningssynpunkt ävensom med hänsyn till förhållandet till främmande makter, med vilka Sverige upprätthölle vänskapliga förbindelser, vore en dylik verksamhet icke önskvärd. Med hänsyn härtill infördes straff för anskaffande av uppgifter angående förhållanden, berörande riket eller annan makt, vilkas meddelande till främmande makt kan skada Sveriges förbindelser med sådan makt.

Måhända räknade man icke vid lagens tillkomst med en så vidsträckt

tillämpning av densamma som ordalagen enligt vunnen erfarenhet medgiva. Straffbudet är så allmänt avfattat att det kan täcka ej blott de i motiven antydda fallen utan ock sådana där underrättelseverksamheten bestått i meddelande av iakttagelser som enligt allmän rättsuppfattning icke ha någon som helst frändskap med spioneri. Vidare må i detta sammanhang beaktas, att vissa slag av upplysnings- eller underrättelseverksamhet alltid koncentreras till neutrala länder under krigstid. Till sådana länder komma tidningar och tidskrifter från de krigförande staterna, dit inflyta nyheter på olika vägar. Även i offentligt tryck ingår stundom material som för den initierade ger upplysningar om saker och ting som eljest hemlighållas. Gränsen mellan den legitima verksamheten vid användandet av sådant material och den verksamhet, som den neutrala staten med fog kan betrakta som illegitim, är ganska flytande. Ifall straffbudet icke preciserar var denna gräns går, kan resultatet av rättsskipningen bli överraskande och otillfredsställande. Erfarenheten torde ha visat att gällande bestämmelser i 8 kap. 14 § framkallat sådana resultat.

Såsom ovan sagts, innebär det framlagda förslaget en förbättring i det avseendet att det avskiljer vissa hithörande gärningar från spioneribrottet och karakteriserar dem såsom olovlig underrättelseverksamhet för vilket brott även böter ingå i straffsatsen. Däremot har någon ändring i brottsbeskrivningen ej föreslagits. Vad hittills straffats som spioneri enligt 14 § andra st. kommer att efter förslagets genomförande straffas som olovlig underrättelseverksamhet. Någon principiell skillnad göres icke mellan verksamhet som är riktad mot Sverige och sådan som riktas mot främmande makt, vare sig i 14 eller i 14 a §.

Det synes önskvärt att i två hänseenden jämka förslaget i syfte att begränsa dess räckvidd när gärningen icke riktar sig mot Sverige och förhållandena äro sådana att svenska intressen ej stå på spel. Dels kunde lämpligen den föreslagna 14 § så ändras, att den uteslutande omfattade brott riktade mot Sverige. Anskaffande av uppgifter, som icke beröra svenska förhållanden, icke heller Sveriges förbindelser med främmande makt, kunde överföras till § 14 a såsom olovlig underrättelseverksamhet. Dels borde om möjligt sistnämnda paragraf begränsas genom en mera nyanserad beskrivning av de gärningar som böra vara straffbara. I förstnämnda avseende vinnes syftet genom en ringa ändring i ordalagen. Däremot är det icke lätt att föreslå en ur ovan angivna synpunkter tillfredsställande formulering av 14 a §. Då jag icke är beredd att framlägga en ny text till denna paragraf, föreslår jag i stället den utvägen att brott, som icke beröra riket och dess förhållanden, må åtalas av allmän åklagare allenast efter Konungens medgivande, en föreskrift motsvarande den som för närvarande finnes i 4 § och i den föreslagna 4 a §. Redan under förarbetena till gällande bestämmelser övervägdes för övrigt att även beträffande andra brott än de i 4 § åsyftade införa begränsning i allmän åklagares åtalsrätt. »Vissa

skäl kunde tala härför, när brotten äro av utrikespolitisk art», yttrade de sakkunniga i sitt betänkande (Statens off. utredningar 1940: 8, s. 39). Visserligen kunna invändningar framställas även mot en sådan anordning, men då den kommit till användning i fråga om andra brott i samma kapitel, torde sådana invändningar ej få tillmätas avgörande vikt.

I den mån de här föreslagna ändringarna påkalla kompletteringar i andra lagrum, anhåller jag att utskottet måtte företaga dessa.

Med stöd av det anförda hemställles,

att i förslaget till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen följande ändringar måtte vidtagas:

14 §.

Den som — — — förhållanden, berörande riket eller dess förbindelser med annan makt, vilkas — — —.

14 a §.

Den som — — — böter dömas.

Därest brott, som nu är sagt, icke riktar sig mot Sverige eller åsyftar underrättelser om svenska förhållanden må det ej utan Konungens lov åtalas av allmän åklagare.

Stockholm i februari 1942.

Östen Undén.